

**НОТАРІАЛЬНА
ПАЛАТА УКРАЇНИ**

РАДІ НОТАРІАЛЬНОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

**ПРЕЗИДЕНТУ НОТАРІАЛЬНОЇ ПАЛАТИ
УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРУ МАРЧЕНКУ**

НОТАРІУСАМ УКРАЇНИ

**ЗВІТ
ПРО УЧАСТЬ ПРЕДСТАВНИКА НОТАРІАЛЬНОЇ
ПАЛАТИ УКРАЇНИ У СЕМІНАРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
НОТАРІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ (ENN) «ПОЗАСУДОВІ
РОЗЛУЧЕННЯ В ЄВРОПІ – ОГЛЯД ВИБРАНИХ
НОРМАТИВНИХ ПОЛОЖЕНЬ»
У ВАРШАВІ**

15 травня 2025 року у Варшаві відбувся семінар Європейської нотаріальної мережі (ENN) на тему «ПОЗАСУДОВІ РОЗЛУЧЕННЯ В ЄВРОПІ – ОГЛЯД ВИБРАНИХ НОРМАТИВНИХ ПОЛОЖЕНЬ», організований Польським нотаріатом.

Семінар був присвячений позасудовим розлученням у Європі. Його завданням було підкреслити важливість і цінність участі нотаріуса у процедурі позасудових розлучень, окреслити можливий потенціал розвитку у цьому напрямку, шляхом обміну досвідом та напрацюваннями у цій сфері в окремих державах-членах ЄС.

Семінар розпочався з вітальних слів **Александра Шиманські, президента Польської національної ради нотаріусів**, який наголосив на складності і водночас важливості теми, що буде предметом обговорення на семінарі, а також необхідності продовження обміну досвідом у цій сфері, запросив всіх присутніх до активного обговорення.

Також до вітального слова був запрошений **колишній суддя Суду Європейського Союзу Марек Саф'ян**, який наголосив на тому, що ефективність і явні переваги процедури позасудових розлучень вже були доведені часом, а досвід нотаріусів та можливість паралельного вирішення ними ряду інших питань, які тісно пов'язані з процедурою розлучення, можливість прямого діалогу між подружжям і нотаріусом в процедурі розлучення, роблять таку процедуру швидкою, ефективною і дозволяють зберегти відносини, а також досягти домовленостей, які будуть працювати у майбутньому.

Наступною була презентація Європейської нотаріальної мережі (ENN) **Вінсентом Тілманом, Генеральним секретарем CNUe**, який наголосив, що Європейська нотаріальна мережа задовільняє потреби суспільства у русі, а саме у свободі руху в ЄС, що включає життєві процеси, процеси купівлі-продажу, захист повнолітніх та неповнолітніх осіб у інших державах-

членах, а також питання транскордонного шлюбу, партнерства, оформлення спадщини та підприємництва.

Крім того, спікер наголосив, що ця мережа є надійним джерелом для отримання взаємної правової допомоги у транснаціональних справах, що надає можливість поставити запитання щодо конкретних справ у безпечному онлайн середовищі. Важливою перевагою є також мережа співрозмовників, яка активно діє та охоплює 22 країни ЄС.

Вінсент Тілман підкреслив, що крім функцій взаємодопомоги, ENN виступає також як багатогранна платформа знань, надаючи своїм учасникам цінні ресурси для професійного розвитку. Вона забезпечує доступ до бази даних, що містить запитання і відповіді, а також інформацію про формальні юридичні вимоги до документів. Для підвищення кваліфікації доступні довідники та інформаційні бюлетені з законодавства ЄС та національного законодавства, а також семінари з транскордонної нотаріальної діяльності та права ЄС. Важливою складовою є безоплатна платформа електронного навчання з сесіями на різноманітні та актуальні теми, зокрема: сімейне право, корпоративне право, GDPR для нотаріусів, транскордонні виконавчі акти, протидія відмиванню грошей та спадкування.

Спікер також пояснив, що окремим важливим напрямком роботи ENN є спілкування з громадянами з метою інформування їх про нотаріальні аспекти транскордонних питань та надання доступу до необхідної правової інформації. Мережа розробила спеціалізовані онлайн-ресурси, присвячені актуальним темам, зокрема: «Спадщина в Європі» (www.successions-europe.eu), «Подружні пари в Європі» (www.couples-europe.eu), «Купівля нерухомості в Європі» (www.buyingrnyhome.eu), «Вразливі верстви населення в Європі» (www.the-vulnerable.eu) та «Автентичні документи в Європі» (www.actes-authentiques.eu). Ці ресурси слугують для надання доступної та зрозумілої інформації громадянам щодо юридичних аспектів їхнього життя в контексті Європейського Союзу.

Наступний був виступ **Адама Бєрановського, професора Вармінсько-Мазурського університету, Віцепрезидента Польської національної ради нотаріусів, нотаріуса в Ольштині (Польща)**, який розповів про чутливі питання з точки зору оформлення нотаріального розірвання шлюбу, а також про нормативні моделі нотаріального розірвання шлюбу у різних країнах. Він зауважив, що концепція розірвання шлюбу має ґрунтуватися на керівному принципі автономії волі подружжя як остаточного вираження більш загальних принципів свободи та вільного розвитку особистості, що захищаються конституцією. Надання індивіду права вирішувати своє особисте життя виражає принцип індивідуального самовизначення (автономії). Дивлячись з цієї точки зору та ґрунтуючись на порівняльному аналізі, не варто ставити питання, чи запроваджувати позасудові розірвання шлюбу, а варто розв'язувати проблему нормативного оформлення таких розлучень.

Адама пояснив, що актуальними питаннями з точки зору оформлення нотаріального розірвання шлюбу є:

1. Чи допускати розірвання шлюбу в позасудовому порядку, навіть якщо у сторін є неповнолітні діти?
2. Чи слід враховувати наявність повнолітніх дітей з інвалідністю як передумову, що обмежує допустимість розірвання шлюбу в позасудовому порядку?
3. Чи має бути встановлений пільговий період для позасудового розірвання шлюбу, наприклад 6 місяців з моменту укладення шлюбу?
4. Чи повинна передувати такому розлученню обов'язкова медіація?
5. Чи повинні професійні адвокати представляти подружжя в моделі розірвання шлюбу за

участю нотаріуса?

6. Чи слід надавати подружжю час для повторного розгляду після подання спільної заяви про розлучення?

7. Як сформулювати зв'язок між регулюванням майнових питань, здійсненням батьківських повноважень, обов'язком утримання та догляду за домашніми тваринами до позасудового розірвання шлюбу, особливо при прийнятті широкої (ліберальної) моделі розірвання шлюбу, за якої негативною передумовою для розірвання шлюбу не буде наявність неповнолітніх дітей, і, отже, чи буде домовленість у цих питаннях необов'язковою чи обов'язковою під час процесу розлучення?

8. Чи слід запровадити спеціальне положення щодо волевиявлення подружжя, наприклад помилки, загрози, втрати свободи?

9. Чи встановлювати місцеву підсудність?

10. Чи впливає форма розлучення на його ефективність в інших країнах?

11. Чи повинні бути встановлені правові стандарти для захисту кредиторів?

Відповіді на ці запитання встановлює межі автономії подружжя. Таким чином, домінуюча роль, яка надається згоді подружжя на розірвання шлюбу, ґрунтується, як це визначено іспанською доктриною, на праві не продовжувати шлюб.

Однак свобода розірвання шлюбу не означає, що не слід посилювати заходи захисту неповнолітніх дітей або членів подружжя, які перебувають у найбільш вразливому становищі.

На думку спікера, порівняльний аналіз нормативних моделей нотаріального розірвання шлюбу у різних країнах показує, що участь нотаріуса в розірванні шлюбу набуває неоднорідного характеру. Тому неможливо без додаткових припущень застосувати збірне найменування для таких випадків як нотаріальне розірвання шлюбу.

Причиною того, що спікер звернув увагу саме на теоретичні аспекти, послуговував той факт, що станом на сьогодні, в Польщі не існує чинної процедури позасудового розлучення. Відповідно до чинного законодавства, розірвання шлюбу можливе лише через судові рішення, яке виноситься окружним судом. Проте, 07 травня 2025 року з'явився законопроект, який має на меті впровадження процедури розлучення, яка дозволить подружжю розлучатися без участі суду. Згідно з законопроектом, розлучення можна буде оформити через органи реєстрації актів цивільного стану за умови, що:

- пара не має спільних дітей до 18 років;
- шлюб проіснував мінімум 1 рік;
- кожен з подружжя є громадянами Польщі або якщо вони мають звичне місце проживання в Польщі;
- обидві сторони згодні на розлучення та не вимагають встановлення вини.

Ця ініціатива спрямована на спрощення та прискорення процесу розлучення, а також на зменшення навантаження на судову систему.

Тему «Два види розлучень в Бельгії» було висвітлено **Лізбет Міхельсенс, кандидатом в нотаріуси в Рансті (Бельгія).**

Спікер розповіла, що першим видом є розлучення за взаємною згодою, яке розпочинається у нотаріуса, де сторони здійснюють розподіл майна, утримання та батьківської відповідальності за згодою сторін, та завершується судовим рішенням, яке приймається без судового розгляду по суті справи.

Другим видом є розлучення через суд, потреба в якому виникає через непереборні розбіжності. Цей вид розлучення розпочинається з судового засідання, де виноситься рішення

про розірвання шлюбу, вирішуються питання утримання та батьківської відповідальності, призначається нотаріус для поділу майна подружжя, який і завершує процес розлучення.

Умовами, які дозволяють здійснювати розлучення за взаємною згодою без суду є відсутність нерухомості та дітей до 18 років у подружжя.

На тему «Розірвання шлюбу та режим спільної власності подружжя в Чехії» виступив **Петр Клік, голова міжнародного відділу Нотаріальної палати Чеської Республіки**. Він розповів, що за загальним правилом спільна власність подружжя регулюється законодавчим режимом. Проте подружжя може домовитися про договірний режим, який може включати режим роздільної власності, скорочення чи розширення сфери застосування законодавчого режиму, або режим створення спільної власності тільки з припиненням шлюбу. У разі встановлення договірного режиму, угоди щодо такої домовленості можуть бути опубліковані в публічному реєстрі, який веде Нотаріальна палата Чеської Республіки.

Спікер зауважив, що питання розлучення наразі належить до виключної компетенції окружних судів і зазвичай передбачає два окремих провадження: одне стосується дітей, а інше – припинення шлюбу. Крім того, нотаріус також може втрутитись у процес, зокрема шляхом укладання договору про режим роздільного майна та поділ спільного майна до подання заяви про розірвання шлюбу.

Було підкреслено, що актуальними законодавчими питаннями щодо розлучення залишаються питання об'єднання окремих проваджень та можливості розлучення за участю нотаріуса.

Наступною було розкрито тему «Розлучення за згодою сторін нотаріусами в Європі» **Стефаном Матик-Данжоні, керівником міжнародного відділу Австрійської нотаріальної палати**. Він зауважив, що на рівні ЄС існують певні імпульси щодо цього питання. Європейська Комісія у своєму Огляді правосуддя ЄС 2024 року, аналізуючи якість систем правосуддя та доступ до нього, зазначає, що неконфліктні судові процедури, наприклад, у сфері спадкування або сімейного права, часто здійснюються нотаріусами, що має на меті розвантажити суди і, таким чином, потенційно підвищити ефективність та якість системи правосуддя. Крім того, Резолюція Європейського парламенту від 28 лютого 2024 року щодо звіту Комісії про верховенство права за 2023 рік визнає роль нотаріату у багатьох державах-членах, які функціонально виконують завдання судів, і вважає, що їхній внесок у стандарти верховенства права має бути врахований у відповідних розділах по країнах у наступних виданнях звіту про верховенство права.

В Австрії уже розпочалися дебати щодо реформи розлучення з новим урядом. Урядова програма передбачає кілька регулювань, хоча деталі можуть потребувати уточнення. Важливим є те, що понад 80% усіх розлучень в Австрії відбувається за згодою. Цей високий показник вказує на значний потенціал для полегшення навантаження на суди, оскільки консенсуальні процедури мають менший потенціал конфлікту, що дозволяє альтернативним каналам вирішення бути більш ефективними, економними та наближеними до громадян. Пропонується, щоб нотаріуси як уповноважені суду могли факультативно долучатися до врегулювання розлучень за взаємною згодою, без втрати статусу рівнозначних альтернатив таких процесів як провадження в суді та представництво адвокатами.

На думку спікера для цього потрібно декілька речей.

Насамперед звільнення судової влади від вирішення такої категорії справ. Передача розірвання шлюбу за власною згодою нотаріусу суттєво розвантажила б суди та вивільнила

ресурси для складних судових розглядів.

Також важливим є прискорення процедур і запобігання конфліктам. Завдяки загальнонаціональній територіальній присутності нотаріусів, розлучення могли б здійснюватися набагато швидше. Нотаріальні процедури також забезпечують якісну консультацію.

Крім того, важливо забезпечити правову визначеність, неупередженість та захист слабких сторін. Австрійські нотаріуси, будучи уповноваженими суду, вже виконують широкий спектр публічних функцій у сфері позасудового правосуддя. Їхня законодавчо закріплена незалежна та неупереджена позиція, а також досвід роботи в делікатній сфері сімейних справ, гарантують їх інтеграцію в структуру судової системи та належний захист слабшої сторони.

Ще однією перевагою є зниження витрат. Оскільки представництво адвокатів не є обов'язковим у такому провадженні, це зменшує витрати для сторін і сприяє справедливому доступу до правосуддя, особливо для людей з меншими фінансовими можливостями.

Зрештою, це є рішенням, орієнтованим на громадян. Як об'єктивні посадові особи з високим рівнем професійної компетентності, нотаріуси можуть допомогти розробити рішення, які відповідають інтересам усіх залучених сторін.

Процес розлучення може виглядати наступним чином: Крок 1 – Заява про розлучення. Крок 2 – Підтвердження бажання розлучитися та подання нотаріусу спільної заяви про розірвання шлюбу за взаємною згодою, після чого нотаріус перевіряє передумови та виносить постанову про розірвання шлюбу. Крок 3 – Засвідчення розірвання шлюбу шляхом оформлення нотаріального свідоцтва, з можливістю необов'язкового оформлення автентичного документа про угоду щодо наслідків розлучення. Крок 4 – Подальший процес, що включає реєстрацію в Центральному реєстрі актів цивільного стану та інші адміністративні дії у нотаріуса.

Ряд держав-членів ЄС, таких як Естонія, Греція, Латвія, Іспанія, Румунія, вже довірили нотаріусам процедури розірвання шлюбу за згодою. У цих країнах досягнуто бажаних результатів: значного прискорення процедури, підвищення якості консультацій та покращення доступу до правосуддя. Ідея також обговорюється в Австрії, Бельгії, Чехії, Польщі.

Також Стефаном було розкрито деталі проєкту «Правосуддя без судочинства II» (2025-2026), який спрямований на модернізацію систем правосуддя, орієнтовану на громадян.

Єва Поттер, нотаріус у Пайде (Естонія), представила доповідь на тему «Розлучення в Естонії». Вона розповіла, що в Естонії існують три органи, які можуть здійснювати розлучення. Відділ реєстрації актів цивільного стану компетентний у випадках, коли відсутній спір між подружжям, подається спільна заява, обоє з подружжя проживають в Естонії і естонське право застосовується відповідно до Регламенту Рим III або на підставі угоди сторін відповідно до цього Регламенту. Нотаріус також може здійснювати розлучення за умови відсутності спору та подання спільної заяви. У випадках, коли існує спір або заяву подає лише один з подружжя, розлучення відбувається через суд.

Під час розлучення вирішуються окремі питання, такі як власне розірвання шлюбу, поділ спільного майна подружжя, питання утримання (аліментів) та питання, що стосуються дітей.

Процедура розлучення через нотаріуса або відділ реєстрації актів цивільного стану передбачає, що подружжя повинно двічі з'явитися разом: вперше – для особистого подання спільної заяви про розірвання шлюбу за встановленою законом формою; вдруге – через місяць після першої заяви – для власне розірвання шлюбу в присутності обох з подружжя та підписання заздалегідь заповненої форми запису про розірвання шлюбу. Завершальним етапом є реєстрація розірвання шлюбу в реєстрі населення на підставі запису, зробленого нотаріусом або відділом реєстрації актів цивільного стану.

Виступаюча зауважила, що розірвання шлюбу у нотаріуса має низку переваг. Це реалізує принцип «однієї зупинки», дозволяє отримати неупереджену юридичну консультацію, забезпечує захист слабшої сторони, є швидшим та дешевшим порівняно з судовими процедурами, а також є менш формальним і більш особистим.

Тему «Нотаріальне розлучення в Іспанії» висвітлив **Роберто Фоллія Мартінез, нотаріус у Ларедо (Іспанія)**. Так, Роберто повідомив що позасудова процедура розлучення з'явилась в Іспанії лише з 2015 року. Станом же на сьогодні, законодавство Іспанії надає нотаріусам повноваження судів у певних випадках. Розлучення за взаємною згодою між подружжям є можливим у нотаріуса або судового клерка (юриста з питань здійснення правосуддя). Важливою умовою є відсутність неповнолітніх дітей або наявність лише дітей старше 18 років чи емансипованих неповнолітніх (є окремі випадки набуття такого статусу особою після досягнення 16 років). Розлучення може відбуватися як з припиненням режиму спільного майна подружжя, так і без такого припинення.

Вимоги до нотаріального розлучення включають:

- взаємну згоду між подружжям;
- шлюб має бути укладений понад 3 місяці тому;
- відсутність неповнолітніх дітей або недієздатних осіб (винятком є неповнолітні діти старше 16 років, які мають дозвіл батьків на емансипацію);
- дружина не повинна бути вагітною на момент подачі заяви на розлучення;
- обов'язковою є присутність адвоката, який має підписати нотаріальний документ про розлучення разом з подружжям, а також підготувати проєкт мирової угоди про розірвання шлюбу (рекомендується, щоб кожен з подружжя мав свого адвоката, але допускається присутність одного адвоката для обох);
- подружжя має висловити свою волю розірвати шлюб і домовитися про заходи, що впливають з цього розірвання;
- якщо в сім'ї є діти старше 18 років або емансиповані неповнолітні, вони водночас повинні дати свою згоду на процеси, які можуть вплинути на них, якщо вони не мають доходу і проживають у сімейному будинку.

Особиста присутність обох подружжя перед нотаріусом є обов'язковою. Для процедури потрібна угода про розірвання шлюбу, складена юристом і підписана подружжям та юристом; зміст такого договору переглядається нотаріусом.

Компетентним нотаріусом може бути нотаріус останнього спільного місця проживання подружжя або нотаріус звичайного фактичного місця проживання одного з подружжя.

До угоди про розірвання шлюбу, яка є нормативним договором, розробленим юристом, має бути включено: питання допомоги повнолітнім дітям, які не мають власного доходу і живуть у сімейному будинку; розподіл користування сімейним будинком та майном, що в ньому знаходиться; внесок у витрати на пов'язані з розлученням питання та оновлення правил; аліменти, якщо розлучення спричиняє економічний дисбаланс для одного з подружжя; питання припинення режиму спільного майна подружжя.

Нотаріальна процедура розірвання шлюбу може бути призупинена нотаріусом, якщо зміст угоди про розірвання шлюбу завдає шкоди одній зі сторін або якщо хтось із повнолітніх дітей (чий підпис потрібен) відмовляється підписати акт, вважаючи, що це завдасть йому шкоди. У таких випадках розлучення має відбутися в суді.

Нотаріус, який займався розлученням, повинен повідомити відділ реєстрації актів цивільного стану з метою здійснення реєстрації розлучення. У разі припинення режиму спільної власності подружжя, протягом 30 наступних робочих днів необхідно сплатити податки та зареєструвати майно в Земельному кадастрі.

Спікер зауважив, що переваги нотаріального розлучення полягають у негайному виконанні нотаріального акту без необхідності чекати набрання рішенням суду законної сили. Відсутність потреби в присутності судового повіреного зменшує витрати для сторін. Загалом, нотаріальне розірвання шлюбу є швидшим, дешевшим та ефективнішим, ніж судова альтернатива, що також зменшує навантаження на суди. Крім того, нотаріальне розлучення не має жодних витрат для держави.

Егле Чаплінскієне, юрисконсульт Литовської нотаріальної палати, представила виступ на тему «Позасудові розлучення в Литві». Вона розповіла, що нотаріусам Литви делеговано наступні функції:

- розлучення та роздільне проживання за взаємною згодою, якщо подружжя не має неповнолітніх дітей;
- дозвіл суду на укладення правочинів щодо майна сім'ї;
- дозвіл суду на вчинення батьками правочинів щодо майна неповнолітньої дитини;
- функції суду в окремих справах про визнання батьківства, де відсутній спір між зацікавленими особами.

Егле наголосила, що для розлучення за участю нотаріуса у Литві мають бути дотримані певні умови:

- 1) з моменту укладення шлюбу минуло більше одного року;
- 2) між подружжям укладено угоду про наслідки розлучення;
- 3) подружжя є повністю дієздатним у цих питаннях;
- 4) вони не ведуть спільне господарство і не живуть у шлюбі більше одного року;
- 5) вони не мають неповнолітніх дітей.

Перед затвердженням договору про розірвання шлюбу нотаріус повинен запропонувати подружжю можливість примиритися, в такому випадку він зобов'язаний відкласти затвердження договору про розірвання шлюбу на строк до шести місяців. Подружжя може письмово відмовитися від пропозиції примирення і відкладення затвердження договору про розірвання шлюбу.

Зміст угоди про наслідки розлучення має включати питання поділу спільного майна, інших майнових прав та обов'язків подружжя, утримання подружжям один одного та прізвища подружжя після розлучення. Важливо, що ця угода не повинна суперечити публічному порядку або істотно обмежувати права та/або законні інтереси одного з подружжя.

Угода про наслідки розірвання шлюбу набирає чинності на наступний робочий день після її нотаріального посвідчення. Шлюб вважається розірваним з дня набрання чинності нотаріальним посвідченням угоди про наслідки розірвання шлюбу.

Надалі розглядаються перспективи розширення компетенції нотаріусів, зокрема, можливість розірвання шлюбу через нотаріуса за взаємною згодою подружжя при наявності неповнолітніх дітей, а також питання урочистої реєстрації шлюбу нотаріусами.

Тему «Нотаріальне розірвання шлюбу в Румунії» було представлено **Іоаною Відікан, нотаріусом Бухаресту (Румунія).**

Історія регулювання розірвання шлюбу в Румунії свідчить про значну еволюцію. До 2010 року розірвання шлюбу було виключно судовою юрисдикцією. Починаючи з 2010 року, з метою розвантаження судів, було запроваджено можливість розірвати шлюб в адміністративному або нотаріальному порядку, за умови взаємної згоди подружжя та відсутності неповнолітніх дітей (народжених або усиновлених).

З 01 жовтня 2011 року, з набуттям чинності нового Цивільного кодексу, було запроваджено можливість розірвання шлюбу за згодою сторін у нотаріальному порядку навіть за наявності неповнолітніх дітей. Важливо зазначити, що працівники органів реєстрації актів цивільного стану не отримали цієї нової компетенції, тому не можуть здійснювати розірвання шлюбу, якщо у подружжя є неповнолітні діти. Починаючи з 2017 року, батьківська угода, засвідчена нотаріусом, отримала статус юридичного документа, що забезпечує право на відвідування дитини, посилюючи роль нотаріуса у врегулюванні питань, пов'язаних з дітьми.

Процедура розірвання шлюбу у нотаріуса в Румунії складається з кількох етапів:

1) подружжя з'являється до нотаріуса і разом подає заяву про розірвання шлюбу. Як виняток, заява може бути подана через представника за довіреністю, призначеного адвокатом. Територіальна юрисдикція для процедури розірвання шлюбу закріплена за державним нотаріусом за місцем укладання шлюбу або за місцем останнього спільного проживання подружжя;

2) нотаріус реєструє заяву у власному реєстрі та в національному електронному реєстрі заяв про розірвання шлюбу. Національний реєстр сертифікатів про розлучення був створений наприкінці 2010 року, містить усі заяви, адресовані нотаріусу про розірвання шлюбу, а також нотаріальні рішення, винесені у справах про розірвання шлюбу (про задоволення або відмову у задоволенні заяви про розірвання шлюбу);

3) нотаріус надає подружжю 30-денний термін на роздуми, протягом якого подружжя має можливість примиритися;

4) можуть бути додаткові формальності, якщо в процедурі беруть участь неповнолітні діти, наприклад, складання проєкту батьківського договору, опитування неповнолітньої дитини та залучення органу опіки та піклування;

5) встановлення факту розірвання шлюбу:

а) якщо в процедурі не беруть участь неповнолітні діти - після отримання та реєстрації заяви у встановлений строк подружжя з'являється до нотаріуса, щоб підтвердити, що вони підтримують заяву про розірвання шлюбу. У цьому випадку нотаріус складе протокол прийняття заяви про розірвання шлюбу, отримає номер з Єдиного реєстру свідоцтв про розірвання шлюбу, встановить факт розірвання шлюбу та видасть колишньому подружжю свідоцтво про розірвання шлюбу;

б) якщо в процедурі беруть участь неповнолітні діти – орган опіки та піклування передасть нотаріусу звіт про розслідування після його завершення. Це має бути зроблено до закінчення терміну, відведеного для розірвання шлюбу. Нотаріус засвідчить автентичність батьківської угоди лише в тому випадку, якщо: орган опіки та піклування у своєму звіті робить висновок, що положення проєкту договору є сприятливими для неповнолітньої особи, спосіб, обраний батьками для здійснення спільної батьківської опіки, відповідає найкращим інтересам дитини, подружжя бажає завершити розірвання шлюбу і зберегти свою домовленість про спільне здійснення батьківських прав та належним чином підписати батьківську угоду і нотаріальний протокол про затвердження розірвання шлюбу.

Батьківський договір стосується переважно наступних аспектів: здійснення батьківських прав обома батьками; визначення місця проживання дитини/дітей після розлучення, способи

підтримання особистих зв'язків між дитиною/дітьми та тим з батьків, хто не проживає з ними (найчастіше такі угоди включають детальний графік, який визначає періоди часу, які діти проводитимуть з кожним з батьків, у тому числі під час шкільних канікул та інших особливих подій), встановлення участі батьків у витратах на утримання, виховання, навчання та професійну підготовку дітей.

Завершальним був виступ **Мілоша Ауфліч, нотаріус Люблян (Словенія)**, на тему «Нотаріальна юрисдикція в Словенії для розлучень за взаємною згодою». Він повідомив, що у 2019 році нотаріуси Словенії перейняли від судів юрисдикцію щодо розлучень за згодою подружжя. Нотаріус має цю юрисдикцію, якщо у подружжя немає неповнолітніх дітей (віком до 18 років). Подружжя без спільних неповнолітніх дітей, які бажають розлучитися, повинні звернутися до нотаріуса з проханням скласти нотаріальний акт про згоду подружжя на розлучення.

Усі угоди щодо майнових прав та обов'язків, укладені між подружжям, повинні мати форму нотаріального акту (автентичного документа). Подружжя, яке не має спільних дітей, над якими вони здійснюють батьківське піклування, і бажає розірвати шлюб, повинно попередньо укласти договір про поділ спільного майна подружжя. Така угода повинна також містити домовленість про те, хто з подружжя залишається або стає наймачем житла, в якому вони проживають, а також про утримання того з подружжя, хто не має засобів до існування і є безробітним без вини.

Розірвання шлюбу набуває чинності у день підписання нотаріального акту. Нотаріальний акт є правовою підставою для внесення запису про розірвання шлюбу до реєстру актів цивільного стану. Після підписання нотаріального акту нотаріус надсилає нотаріальний акт до адміністративної одиниці, яка вносить запис про розлучення до реєстру актів цивільного стану.

Висновки за результатом участі у семінарі:

1. Позасудове розлучення є актуальною та важливою європейською тенденцією, спрямованою на розвантаження судової системи та спрощення процедур для громадян.

2. Досвід багатьох країн демонструє різні моделі запровадження нотаріального розлучення, переважно у випадках відсутності спору між подружжям та за відсутності у них неповнолітніх та малолітніх дітей.

3. Нотаріуси відіграють ключову роль у забезпеченні законності, неупередженості та захисту прав подружжя та дітей у процесі позасудового розлучення, виступаючи як кваліфікована альтернатива суду.

4. У європейських країнах, які ще не запровадили процедуру нотаріального розірвання шлюбу, спостерігається стійка тенденція до передачі таких функцій від судів до нотаріусів.

5. Головними перевагами нотаріального розлучення є: значна економія часу та коштів для подружжя, спрощення та комфортність процедури із забезпеченням кваліфікованої юридичної допомоги та можливості комплексного врегулювання всіх супутніх питань, таких як, утримання та виховання дітей, поділ майна подружжя, що одночасно сприяє ефективному розвантаженню судової системи та є вигідним для держави.

Учасник семінару:

Рачкова Тетяна Олександрівна, Член Комісії Нотаріальної палати України з міжнародного співробітництва, Голова Відділення Нотаріальної палати України у Волинській області